

ביאור הגר"א - משלי פרק יז פסוק כד

את פני וגו' כלומר המבין אינו רואה לקפוץ אלא מבין מה שלפניו, אבל הכסיל עיניו לקצוי ארץ בעת יתחיל ללמוד עיניו ייחלו לסיים הש"ס או המסכת. והעניין שבעולם יש ג' דברים טוב ערב ומועיל. ערב הוא בתענוגי עוה"ז הערבים לגוף. וטוב ומועיל הם שניהם כא' טובים, אך מועיל הוא שאחר זמן יועילו ועתה בעת שאוכל זה אינו טוב לו כמו רפואה שהיא מר לו בעת יקחנה ואח"כ יועיל לו. וטוב הוא שבשעת מעשה הוא טוב ג"כ. וכך בענייני עוה"ב ערב הוא הלומד כדי שיקראנו רב, טוב ומועיל הוא העוסק בתורה כדי לידע כל דין לאמיתו זהו הלומד אין טוב לו בשעת עסקו אלא אח"כ כשידע הדין. אבל הלומד כדי לקיים מצות בוראו ית' טוב לו ג"כ בעת שלומד ועושה מצות הבורא יתברך במה שלומד וז"ש אין טוב לאדם פי' הטוב אינו באדם שיאכל וישתה שיעסוק בתורה ובמצות והראה את נפשו טוב בעמלו פי' אא"כ הוא מראה לנפשו שיהיה טוב לה בעמלו עצמו דהיינו שיהיה כוונתו לקיים מצות השי"ת ואז טוב לו ג"כ אף בעת עמלו, וז"ש את פני מבין חכמה שהמבין רואה את החכמה שלפניו ונהנה ממנה מפני שכוונתו לקיים מצות בוראו. אבל עיני הכסיל שלומד כדי לידע דינים עיניו על קצוי ארץ שאינו נהנה עד שילמוד מה שלבו חפץ ויגמור אותה.

מסכת עבודה זרה דף יט עמוד א

אמר רב אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו. לוי ורבי שמעון ברבי יתבי קמיה דרבי וקא פסקי סידרא סליק ספרא לוי אמר לייתו [לן] משלי רבי שמעון ברבי אמר לייתו [לן] תילים. כפייה ללוי ואייתו תילים. כי מטו הכא כי אם בתורת ה' חפצו פריש רבי ואמר אין אדם לומד תורה אלא ממקום שלבו חפץ. אמר לוי רבי נתת לנו רשות לעמוד. אמר רב אבדימי בר חמא כל העוסק בתורה הקדוש ברוך הוא עושה לו חפציו שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו. אמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו.

רש"י שם

ממקום שלבו חפץ - לא ישנה לו רבו אלא מסכת שהוא מבקש הימנו שאם ישנה לו מסכת אחרת אין מתקיימת לפי שלבו על תאותו:
 חפצו - באותו שאדם חפץ מדלא כתיב חפץ:
 פסקי סידרא - פרשיות של מקרא:
 סליק ספרא - סיימו את אחד מן הספרים:
 תילים - ספר תהלים:

מהרש"א שם

מדנקט לה בכי האי גוונא דסליק ספרא נראה דאשמעינן שבשעה שמסיימין ספר אחד יש להתחיל ספר האחר כמו שאנו עושים בשמחת תורה ע"פ המדרש מפני קטרוג השטן. ודקאמר דכפייה ללוי וכו' סתם מאיזה טעם כפייה ללוי. ויש לפרש משום דסדרן של כתובים כך הוא תהלים ואח"כ משלי כדאמרינן בפ"ק דב"ב. ועי"ל לפי שספר תהלים כולו יראת שמים וספר משלי כולו דברי חכמה ומשל ואמרינן כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת וכו':

ספר בניהו בן יהוידע שם

שם אמר רבא לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ. קשא מאי הוסיף רבא על הברייתא דקאמר רבי אומר אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ. ונ"ל בס"ד דהברייתא איירי בלומד לבדו, ורבא בא לחדש אפילו בלומד עם חברים ישתדל לעשות המצאות להכריחם שילמוד עמהם במקום שלבו חפץ, ונזכר דבר בתיבת לעולם דאיירי בכל גוונא. ומ"ש בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שם שלו, נ"ל בס"ד לכן תמצא נקודות תורה הם חול"ם שמספרו עשרה, וקמ"ץ שמספרו ט"ז שהם מספר שם הוי"ה, ואם תצרף עמהם אותיות ו"ה של תורה במלואם כזה וא"ו ה"א שהם מספר י"ט, אז יהיה כאן מספר אדם, רמז שבתחלה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף על שמו של אדם:

רבנו יונה - משלי פרק ב פסוק ד אם תבקשנה ככסף וגו'.

המעלה הרביעית שיטרח בחכמה כאשר יטרח האדם לבקש הכסף, וכן אז"ל (נדה ע, ע"ב) מה יעשה אדם ויחכם יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו שנאמר "כי י"י יתן חכמה" (ב, ו), וירבה בישיבה וימעט בסחורה, ומבלעדי שתי אלו אין אדם זוכה לחכמה. וכמטמונים. המעלה החמישית, שתתערב לנפשו החכמה ולא יהיה עליו עסקה לטורח מרוב האהבה, כענין שנאמר "ויהיו בעיניו כימים אחדים" וגו' (בראשית כט, כ), וכענין חופש מטמונים שהוגד לו כי יש מטמון בבית הזה או בבקעה הזאת כי לא יהיה עליו לטורח חפוש המטמון, מדעתו שימצא הון רב במקום אחד ויתעשר ברגע אחד. הנה הזהיר לטרוח בחכמה כמבקש הכסף במיני מלאכות והסחורות, ולהשיג בטרחה וחפזות ערבות חיפוש מטמונים, ונאמר "שש אנכי על אמרתך" (תהלים קיט, קסב), ולפי הערבות בטרחה וחפזות תפקחנה בה עיני השכל ותשתמר בלב האדם, כענין שנאמר "נחלתי עדותיך" וגו' (שם קיט, קיא), והנה ביאור המשל הזה ר"ל וכמטמונים תחפשנה יבאר אותו למטה, באמרו "ודעת לנפשך ינעם" (ב, י). ואז"ל אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ (ע"ז יט, ע"א) הנה תלוי הצלחת הלמוד בחפץ.

